

פרשה מבוארת

ע"פ רבנו האברבנאל

לע"נ הרב יעקב יצחק בן ר' אברהם דוד ז"ל ורעייתו מרת ברוריה בריינה בת ר' שלמה הכהן ע"ה

שתי הלכות ביום

גליון 22

פרשת וילך

"וַיִּלְךָ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל" (דברים פרק לא, א)

שאלה: כיון שכבר היו כל ישראל מקובצים לפני משה רבינו, כמו שנאמר בפרשה הקודמת "אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם פְּלִגְמָה לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם שְׂבָטֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם פֶּלַח אִישׁ יִשְׂרָאֵל", לשם מה הוצרך משה ללכת אליהם כדי לדבר עמם.

תשובה: אחרי שסיים משה רבינו לומר להם את כל דברי הברית פטרם מלפניו והלכו כל איש לאהלו, וכיון שידע משה שהגיע זמנו למות, רצה לכבד את כל ישראל ולהפרד מכל שבט בפני עצמו לרוב אהבתו אליהם, ויש לקרוא את הפסוק כאילו נאמר וילך משה אל כל ישראל, וידבר את הדברים האלה, כי הלך לכל שבט ושבט להודיעם שהוא עומד למות, וניחמם שלא יתאבלו ויצטערו יותר מידי על מיתתו, כי כבר בן מאה ועשרים שנה היה באותו הזמן, והגיע קצו. (שאלה א).

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בֶּן מֵאָה וָעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא אוֹכֵל עוֹד לְצֵאת וּלְבוֹא" (דברים פרק לא, ב)

שאלה: משמעות הפסוק היא שכיון שהוא זקן בן מאה ועשרים שנה לא יוכל עוד לצאת ולבוא לפניהם, ומאידך הרי נאמר ביום פטירתו "וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וָעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא כָהְתָה עֵינָיו וְלֹא נָס לְחָה".

תשובה: באמת היה משה רבינו עד סוף ימיו בשלימות ובריאות גופו, אך אמר לישראל שאינו משלם את עצמו שכך ישאר לעולם ועד, ובודאי יבוא יום שתבוא עליו החולשה, ולכן אמר בלשון עתיד 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא', ולא יוכל להמשיך ולהנהיגם לעולם, אף על פי שכעת אני בכוחי ובריאותי, וכמו שהעידה עליו התורה, שעד יומו האחרון לא כהתה עינו ולא נס ליחו. (שאלה ב).

"וַיִּצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים בְּמוֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה בַּחַג הַסּוּכוֹת. בְּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לְרִאֲוֹת אֶת פָּנַי ה' אֱלֹהֵיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם. הִקְהַל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטַּף וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיִרְאוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת" (דברים פרק לא, י-יב)

שאלות: מדוע צייתה התורה שיקרא המלך את התורה רק פעם אחת בשבע שנים, ולא בכל חודש או בכל שנה. ומדוע דוקא בשנת השמיטה ובחג הסוכות.

תשובה: כיון שרצתה התורה שיהיו דברי התורה חביבים על העם, וידוע שדבר שאדם אינו רגיל בו עושה עליו רושם גדול, ולכן צייתה שמלבד הלימודים הפרטיים שיש לבני אדם העוסקים בתורה והוגים בה יומם ולילה, תעשה קריאת המלך רושם גדול וחזק על כל העם, ולכן צייתה שיהיה הדבר רק אחת לשבע שנים. ונבחרה לכך שנת השמיטה כיון שבאותו זמן כל העם פנויים מטרדותיהם שבשדות ובכרמים, וליבם פנוי לשמוע את דברי התורה. ונבחר לכך חג הסוכות כיון שלאחר שעברו עליהם ימי ראש השנה ויום הכפורים הכניעו את תאוות ליבם לעבודת ה', והרי הם מוכנים יותר לקבל את דברי תורת ה' ויש אומרים שבכל שנה ושנה היה הכהן גדול או הנביא או השופט קורא בחג הסוכות חלק מן התורה, עד שבשש השנים הראשונות היו מסיימים את ארבעת הספרים, ובשנה השביעית, בשמיני

עצרת, היה המלך קורא ספר דברים, ומכאן נמשך המנהג למה שנוהגים בימינו להשלים את התורה בשמיני עצרת, הנקרא גם שמחת תורה, שנותנים לגדול שבקהל לסיים את קריאת וזאת הברכה, כעין מעשה המלך ביום זה, שהיה מסיים את קריאת חמשת חומשי התורה שקראו בכל שש השנים הקודמות]. (שאלה ו).

❧

"הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרד אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת. ובניהם אשר לא ידעו ישמעו וילמדו ליראה את ה' אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה" (דברים פרק לא, יב-יג)

שאלה: מבואר בפסוקים שהסיבה להקהל היא כדי שישמרו לעשות את כל דברי התורה, ולכאורה טעם זה אינו שייך לגרים [שהם גרים תושבים, ולא גרי צדק] ולא בקטנים שאינם חייבים עדיין במצוות.

תשובה: כוונת הפסוק לומר טעמים שונים לביאת כל העם, ומה שאמר 'למען ישמעו' הוא טעם לביאת הגרים, אולי על ידי שישמעו את דברי התורה ירצו להתגייר ולהיות גרי צדק, ו'למען ילמדו' הוא טעם לביאת האנשים, שצריכים ללמוד את כל דברי התורה, בין מצוות עשה ובין מצוות לא תעשה, ומה שנאמר 'ויראו את ה' אלוהיכם ושמרו לעשות' הוא טעם לביאת הנשים, שהן חייבות בעיקר במצוות לא תעשה, ולשון 'שמירה' תמיד באה על מצוות לא תעשה. ועל ביאת הטף נאמר הטעם בפסוק הבא 'ובניהם אשר לא ידעו ישמעו וילמדו ליראה את ה' . (שאלה ז).

❧

"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדוה את בני ישראל שימיהם לפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל. כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותי זבת חלב ודבש ואכל ושבש ואכל ושב ורשע ורשע ופנה אל אלהים אחרים ועבדום ונאצנו והפר את בריתי. והיה כי תמצאון אתו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפיו זרעו כי ידעתי את יצרו אשר הוא עשה היום בטרם אביאנו אל הארץ אשר נשבעתי. ויכתב משה את השירה הזאת ביום ההוא וילמדוה את בני ישראל" (דברים פרק לא, יט-כב)

שאלות: א. מלשון 'כתבו לכם' משמע גם יהושע בכלל הכתיבה, והרי ודאי שכל התורה כולה נכתבה רק על ידי משה רבינו לבדו, וכמו שנאמר בהמשך 'ויכתוב משה את השירה הזאת'. ב. מה התחדש בשירת האזינו שלא נאמר כבר בפרשת הברכות והקללות. ג. בשירת האזינו נאמרו ארבעה ייעודים, שיכנסו ישראל לארץ, שיחטאו, שיענשו, והגאולה העתידה. ומדוע כאן כשאמר את תוכן השירה בקצרה לא הזכיר את הגאולה העתידה.

תשובות: שירת האזינו לא נאמרה רק בתורת אזהרה אלא כנבואה על מה שגלו וידוע לה' שעתיד לקרות [ולכן לא נאמרו בה תנאים, שאם לא ישמעו בקול ה' יארע להם כן, אלא הכל נאמר בלשון של דברים שבוודאי יהיו], והיא מכונה 'שירה' מחמת צורת כתיבתה שהיא שונה משאר ספר התורה, ומחמת הנעימה שבה משוררים אותה, ומחמת שהיא צופה את העתיד להיות בזמנים רחוקים [כמו 'אשורנו ולא קרובי']. וכדי שתהיה נבואה זו שגורה בפי כל איש מישראל ציוה ה' שמלבד הפרשה עצמה שתיכתב בספר התורה על ידי משה לבדו, יכתוב משה ויהושע עותקים רבים של שירת האזינו ויתנו לכל ישראל, שיתרגלו לשורר ולזמר זאת תמיד, ועל כך נאמר לשון 'שימה בפיכם', והיינו ללמדם לנגנה בנועם. וכיון שתכלית לימוד השירה היתה למונעם מלחטוא, לא הזכיר כאן את ענין הגאולה המוזכרת בה. (שאלות יא, יב, טו).

